

Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie

VLAANDEREN



EN DE PAX AMERICANA

Louis VAN ROY: **Geen plaats voor Vlaanderen in een Duits Europa**.....29

Nr. 11

Driemaandelijks: april – mei – juni 2003

Een uitgave van het Mia Brans Instituut

www.secessie.nu



Geen plaats voor Vlaanderen in een Duits Europa

Louis Van Roy toont aan dat het een misrekening was van de Vlaams-nationalisten om tijdens de Tweede Wereldoorlog te denken dat Duitsland voor Vlaanderen zou kiezen. Integendeel, het Duitse militaire bestuur schakelde de Vlaams-nationalisten in om... België te redden. VNV-leider Hendrik Elias ging daarmee akkoord om ons volk aldus te behoeden voor een Nazi-regime.

Welk staatkundig lot was België na de verovering door de Duitse legers in mei 1940 beschoren? Welke lading dekte de *Flamenfrage* voor de bezettende overheid en voor de Vlaamse collaboratiepolitiek van het VNV (Vlaams Nationaal Verbond)? In tegenstelling tot Nederland dat na de bezetting een *Zivilverwaltung* kreeg, waarbij de bezettingsautoriteiten uit burgerleden van de Nazi-partij bestonden, kregen België en Noord-Frankrijk een *Militärverwaltung*, waar de dienst werd uitgemaakt door legerofficieren, waarvan er velen helemaal geen Nazi's en soms zelfs tegenstanders van het NS-regime waren.

Op 3 juni 1940 vond in Brussel een gesprek plaats van VNV-leider Staf De Clercq met *Militärbefehlshaber* generaal Alexander von Falkenhausen en diens adjunct, *Militärverwaltungschef* generaal Eggert Reeder. De VNV-leider heeft over dat gesprek bitter weinig bekend gemaakt, zodat aan te nemen is dat de bezettende militaire overheid niet veel interesse had voor de Vlaams-nationalistische eisen en verlangens.

Meer dan waarschijnlijk kreeg De Clercq te horen dat Hitler pas na de oorlog over de politieke toekomst van Vlaanderen een beslissing zou nemen.¹ Dat was een ontzuivering voor al wie ervan uitging dat Nazi-Duitsland de Vlaamse ontvoogding genegen was. Staf De Clercq en zijn harde nationalistische kern hadden het dan ook moeilijk met de doelstelling van de bezettende overheid om eerst en vooral het land politiek, administratief en economisch dienstbaar te maken aan het *Reich*. Vlaanderen bleek voor de Duitsers een tweede keuze te zijn; België primeerde.

Dit „België eerst” was voor het VNV een bittere pil om slikken. Moest de droom tot de hereniging van de Nederlanden definitief worden opgeborgen? Had Vlaanderen geen uitzicht meer op zelfstandigheid? Het is begrijpelijk dat De Clercq teleurgesteld was. Maar desondanks stelde hij na het gesprek met von Falkenhausen en Reeder een memorandum op waarin hij zijn partij op een presenteerblad aanbood voor collaboratie.

De Duitse kaart

De Clercq hoopte de Duitsers voor Vlaanderen te winnen door hun zijn onvoorwaardelijke steun aan te bieden, maar Vlaanderen had van Duitsland niets te verwachten. De Clercq's beslissing was een politieke flater die hij beging zonder dat er binnen het VNV hierover overleg was geweest. Democratisch „beraad” was nu eenmaal niet de sterkste kwaliteit van de VNV-leider. Zestig jaar na de feiten lijdt Vlaanderen nog altijd onder die fout. Vóór de oorlog had de *Sicherheitsdienst* (SD), de Duitse geheime dienst, gerapporteerd dat het VNV bestond uit een pro-Duitse vleugel en „een fervent anglofiele groep rond Borginon en Elias,” terwijl De Clercq niet wilde of kon kiezen tussen beide vleugels.² Nu koos hij wel: hij trok de Duitse kaart.

Natuurlijk mogen we niet vergeten dat Staf De Clercq in die „wonderbare” zomer van 1940 zoals quasi iedereen overtuigd was van de onomkeerbaarheid van de Duitse militaire overwinning. Iedereen dacht dat de oorlog gedaan was en dat ook Engeland spoedig onderworpen zou worden. Zelfs het Belgische establishment van baronnen en graven, van hofdignitarissen en staatsmannen bood zich aan om met von Falkenhausen en Reeder samen te

¹ Bruno De Wever, *Staf De Clercq*, Brussel, Grammens, 1989, p. 161. De auteur verwijst ook naar Albert De Jonghe, *Hitler en het politieke lot van België*, Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1972.

² SD-rapport, in: Bruno De Wever, *Greep naar de macht – Vlaams-nationalisme en Nieuwe Orde*, Tielt, Lannoo, 1994, pp. 332, 334.



Hendrik Elias (1902-1973).

werken. Hun slaafse onderdanigheid verbaasde de Duitsers. *Militärverwaltungs-*chef Reeder drukte in zijn *Tätigkeitsberichte* meermaals zijn verwondering uit over het gebrek aan kritiek vanwege kardinaal Van Roey ten opzichte van de bezetter. Dit stond immers in schrille tegenstelling met de houding van kardinaal Mercier tijdens de Eerste Wereldoorlog.

Er bestaat voor de dwaasheid van De Clercq echter geen excuus. Hij had zich van dat memorandum moeten onthouden. Ten eerste, omdat hij akkoord was gegaan met de beslissing die op 14 mei 1940 tijdens een vergadering van VNV-parlementsleden in Brussel was genomen om aan „geen tweede activisme” onder Duitse bezetting deel te nemen.³ Ten tweede, omdat hij als flamingantisch leider verantwoordelijk was voor een heel volk, en niet alleen een politieke partij of een vleugel van een partij, zodat hij niet het recht had om zich door persoonlijke impulsen en individuele strategieën te laten leiden. Al bij al had hij beter moeten geïnformeerd zijn over de Duitse bedoelingen met Vlaanderen. Had zijn partij niet zelf als internationale stelregel gehuldigd dat *Frankrijk voor de Lage Landen altijd een gevaar zou zijn, Duitsland een gevaar kon zijn, maar Engeland nooit een gevaar zou zijn?*⁴ Dit had de VNV-leider tot voorzichtigheid jegens Duitsland moeten aanzetten.

De Clercq wierp zich onverantwoord in de armen van een *Reich* waarvan wij vermoeden dat hij het niet of nauwelijks kende – tenzij (en dat maakt De Clercq's beslissing nog erger) hij meer van het nationaalsocialistische Duitsland afwist dan hij kwijt wou aan de Raad van Leiding van het VNV. Zo was Hendrik Elias verrast toen hij in 1945 werd geconfronteerd met de bewijzen van de vooroorlogse Duitse subsidiëring van de VNV-krant *Volk en Staat*.⁵ Volgens historicus Bruno De Wever spreekt het vanzelf „dat de politieke collaboratie van het VNV nauw aansluit bij de geheime politiek van De Clercq vóór de Duitse inval.”

Dat de *Einzelgänger* De Clercq een voorkeur had voor „geheim handelen” kan niet worden ontkend, zelfs niet als men ervan uitgaat dat hij gedreven werd door een onbaatzuchtige liefde voor Vlaanderen. Zijn wantrouwen – als het al geen haat was – jegens België was zo groot dat hij de kans niet wou laten glippen om via collaboratie met Duitsland „België” uit de atlas te scheuren. De vraag blijft of een leider, zelfs wanneer rond zijn figuur enige mythevorming te rechtvaardigen is, zo'n beslissing uit eigen naam mag nemen. De Raad van Leiding werd tijdens de bezetting meer dan eens verrast door De Clercq's persoonlijke beslissingen, met name: de oprichting van binnenlandse militaire formaties (o.m. de Vlaamse Wacht); zijn verdoken werving (weliswaar op aanraden van Reimond Tollenaere)⁶ voor de *Waffen-SS* nog vóór de oorlog tegen Rusland was uitgebroken, met de bedoeling er kaderofficieren uit de distilleren voor een latere Vlaamse militaire en/of politionele opbouw; de totstandkoming van het Vlaams Legioen voor het Oostfront.

Volgde Staf De Clercq een vaste strategie of liet hij zich domineren door impulsen van het ogenblik? Hoe (on)standvastig was zijn tred op die politieke weg? Na het uitbreken van de oorlog tegen Polen in september 1939 herhaalde hij op een vergadering van de Algemene Raad van zijn partij zijn al eerdere geformuleerde stellingname: „Al wie België binnenvalt wordt door ons beschouwd als de vijand.” Op 30 september 1939 verklaarde Staf De Clercq nogmaals dat het loyalisme van het VNV ten overstaan van de regeringspolitiek afhankelijk zou zijn van de Vlaamse gezondmaking van het leger.⁷ Het was steeds De Clercq die „verklaarde.” Niemand anders. Hij vroeg zijn topkaders wel om advies, maar het was steeds de VNV-leider die de vragen formuleerde waarop hij antwoord verwachtte. Die manier van doen was eigen aan het „gezagspatroon” in de maatschappij van toen, ook buiten de kringen die vandaag als „fascistisch” worden omgeschreven.

De Nazi-bonzen in Berlijn waren over Staf De Clercq evenwel niet tevreden. Reinhard Heydrich, de adjunct van SS-leider Heinrich Himmler en hoofd van

³ De Wever, *Staf De Clercq*, p. 161. Op de vergadering van 14 mei 1940 waren benevens Staf De Clercq nog aanwezig: de VNV-fractieleiders Borginon en Van Dieren; de VNV-parlementsleden Finné, Lambrechts, Romsee, Van den Berghe en Elias. De laatste drie waren ook lid van de Raad van Leiding.

⁴ Bruno De Wever, *Greep naar de macht*, pp. 195-196.

⁵ De Wever, *Staf De Clercq*, p. 118. Vele VNV'ers verwezen de geruchten over een geheime pro-Duitse politiek van hun gewezen leider naar het rijk der fabels. Zij schermden met het officiële standpunt van het VNV inzake de neutraliteitspolitiek.

⁶ Reimond Tollenaere behoorde tot de meest besproken en bekendste figuren uit het Vlaams-nationalisme tijdens het interbellum. Hij was propagandaleider van het VNV en nam geregeld revolutionaire standpunten in. Met zijn radicaal-Dietse en Nieuwe Orde-standpunten botste hij binnen het VNV vaak op hevige weerstand. Zie: Pieter-Jan Verstraete, *Reimond Tollenaere – Biografie*, Kortrijk, Verstraete, 1996, passim.

⁷ De Wever, o.c., pp. 113-114. Vrijdaghs, een activist uit de Eerste Wereldoorlog, typeerde De Clercq als een *minus habens*, die gedreven werd door „geldzucht, wraakzucht, impulsiviteit, bekrompenheid, ijdelheid.” Volgens Vrijdaghs was „De Clercq in wezen anti-Duits ingesteld, een marionet van de klerikale en burgerlijk-democratische vleugel van het VNV, kortom van het Vlaams verraad.”

het Reichssicherheitshauptamt (RSHA) in Berlijn, noemde de VNV-leider in januari 1941 in een brief aan minister van Buitenlandse Zaken Joachim von Ribbentrop, „een stomme katholieke anti-Duitse marionet.”⁸ Himmler bekloeg zich bij Martin Bormann, Hitlers privé-secretaris, dat het VNV gekant was tegen „pan-Germaanse ideeën.”⁹ Ernst Ehlers, chef van de *Judenabteilung* van de Gestapo, schreef in januari 1942: „Het VNV heeft tot dusver nog niet het minst begrip getoond voor het joodse en raciale vraagstuk.”¹⁰ Maar nog minder tevreden waren ze over De Clercq's opvolger: de „anglofiel” Elias.

De Belgische kaart

Het VNV collaboreerde voluit, zowel in de eerste bezettingshelft (onder Staf De Clercq) als in de tweede (onder Hendrik Elias). Daar kan men niet omheen. In het publiek waren de woorden van de twee leiders „Duitsvriendelijk” en spraken zij van „een blijvend vertrouwen in de Führer.” Maar de motivatie van Elias was niet dezelfde als deze van De Clercq. Dat ontging Himmler niet. Begin februari 1943 – Staf De Clercq was al bijna vier maanden overleden¹¹ – deelde de *Reichsführer-SS „personlich”* in een „eigenhändig” geschreven brief aan *Militärverwaltungschef* Reeder mee dat in de collaboratie de „Duitse noodwendigheid” primeerde en niet de belangen van het VNV.¹² Himmler was niet opgezet met Elias als opvolger van Staf De Clercq. Reeder werd voor deze opvolging gedeeltelijk verantwoordelijk gesteld. Himmler schreef: „Zum mindestens mussten Sie [Reeder] aber in dem Augenblick in dem Sie von dem Tod des Staf de Clercq hörten, sofort nach Belgien abreisen um sich um die Einsetzung des Nachfolgers zu kümmern.”¹³

De VNV-collaboratie onder Hendrik Elias was anders dan die onder De Clercq. Elias zette de radicale anti-Belgische en emotioneel-geladen collaboratie van Staf De Clercq op het Belgische spoor waarop Reeder al van in het begin had aangedrongen. Dit gebeurde tot ergernis en mistevredenheid van de aanhangers van Staf De Clercq en van de Groot-Nederlandse getrouwen. Elias leunde aan bij de „Belgische” politiek van de Duitse bezettende overheid omdat de *Militärverwaltung* der *Wehrmacht*-generaals de fanatieke nationaalsocialistische en Germaans-racistische objectieven van de *Reichsführer-SS* probeerde tegen te gaan. Ook Elias wilde niet marcheren voor de SS. Hij vond dan ook dat hij Reeder moest steunen in zijn pogingen het partijregime van Himmler zo lang als mogelijk uit België te weren. Het behoud van België was te verkiezen boven de dictatuur van de SS.

Reeds op het einde van 1942 stuurde Himmler voor België aan op een *Zivilverwaltung* door NS-partijbonzen. Het militaire bestuur was niet de bondgenoot van de partij. Dit veroorzaakte binnen België een kortsluiting tussen het militaire en het politieke apparaat waardoor de collaboratie aan één kant nog radicaler, bitsiger, onverzoenlijker, gemener en bloediger werd. Hendrik Elias keerde zich af van de „Dietse ideologie” van Staf De Clercq en consorten, maar was even radicaal gekant tegen de „*Anschluss*”-idee van DeVlag en de Vlaamse SS die Vlaanderen niet de minste politieke onafhankelijkheid noch bewegingsruimte zou hebben bezorgd.¹⁴ In de zomer van 1944 sprak SS-*Obergruppenführer* Berger voor de „Hitlerjeugd Vlaanderen” nog over „de terugkeer van Vlaanderen naar het Reich.”

Terwijl in Vlaanderen de politieke collaboratie bijgevolg op een dubbelspoor zat, kwam daar voor België nog een dimensie bij. In het zuiden van het land en in Brussel roerde Rex-leider Léon Degrelle zodanig ambitieus de Germaanse trom dat in kringen van het RSHA in Berlijn geruchten opdoken dat de *Führer* er aan zou denken om Degrelle aan het hoofd te plaatsen van een na-oorlogs „protectoraat België.” Hendrik Elias meende er daarom goed aan te doen om op de *Wehrmacht*-trein van Eggert Reeder te springen, al had die België als terminus.¹⁵

⁸ Heydrich aan Ribbentrop, ontvangen 29 januari 1941 (*Politisches Archiv des Auswärtiges Amtes Bonn*, Inland II g. Belgien 1940-1943).

⁹ Himmler aan Bormann, 13 juli 1942 (*Bundesarchiv Koblenz*, NS 19 (Neu) 1544).

¹⁰ Rapport Ehlers, 31 januari 1942, geciteerd in Maxime Steinberg, *L'Étoile et le fusil – La question juive 1940-1942*. Brussel, Vie Ouvrière, 1983, p. 139.

¹¹ De Clercq stierf, nauwelijks 58 jaar oud, op 22 oktober 1942.

¹² Himmler aan Reeder, 16 februari 1943 (*Feld-Kommandostelle*): „Ich ersuche Sie daher noch einmal als deutschen Beamten sowohl wie als SS Führer, den grossen Gesamtebelangen gegenüber VNV-Teilbelangen zum Durchbruch zu verhelfen.”

¹³ Idem: „Ihr Verhalten beim Tod Staf de Clercq's habe ich nicht verstanden. Sie befanden sich gerade in Köln in Urlaub. De Weg von Köln nach Brüssel beträgt nur wenige Stunden. Meines Erachtens – und nach den Gewohnheiten die wir in der Bewegung in den ganzen Kampffahren hatten – und nach den Sitten die wir vom Führer Adolf Hitler selbst gelernt haben, hat in einer solcher Spannungszeit der verantwortliche deutsche Mann nicht in Urlaub zu sein.”

¹⁴ Zie het document *Volkstumpolitik* behorende tot het dossier van het naoorlogse proces tegen von Falkenhausen, „top secret”, werkstuk nr.56. In een verklaring van Constantin Canaris, chef van de SIPO en de SD in België, staat in het Frans vertaald te lezen: „La Source [Canaris] assista à une conférence entre Himmler, Jungclaus, le SS Gruppenführer Berger et Kaltenbrunner près de Salzburg en mars 1944; conférence à laquelle le Dr. Elias et Van de Wiele [de leider van DeVlag] étaient présents. Là, Himmler, en dépit de l'intention de prévoir un Ausschuss de la Flandre avec l'Allemagne, ordre donné par Abt.III, parla au Dr. Elias de la possibilité d'une Flandre indépendante dans l'organisation d'après guerre de l'Europe et argua du fait que les flamands avaient déjà fait partie du peuple germanique et qu'il serait beaucoup mieux pour eux de retourner en temps opportun dans le giron de l'Allemagne. Il [Himmler] dit également qu'il serait impossible pour de petits pays d'avoir dans le futur une politique indépendante.”

¹⁵ In doc. nr. 118 uit het dossier proces van Falkenhausen, opgesteld door Reeder op 22 augustus 1941, trekt deze er de aandacht op dat „Vlamingen niet uit het oog mogen verliezen dat de meerderheid van hun medeburgers de nationale driekleur verkiezen.” Voor de bezettende overheid een duidelijke hint welke houding zij voor haar „*Ruhe und Ordnung*”-politiek ten opzichte van België had aan te nemen.



Uit het verhoor van von Falkenhausen op 12 oktober 1948 voor de Krijgsraad te Brussel blijkt dat hij enkel het VNV van Elias en de gematigde Rexisten [zonder Degrelle] als redelijke elementen onder de collaboratiemiddens beschouwde omdat zij België als entiteit wilden behouden. Voor von Falkenhausen en Reeder was en bleef het dynastieke België één en ondeelbaar. Beiden werden dan ook door Himmler als politieke tegenstanders beschouwd.¹⁶

De houding van Elias zorgde voor verwarring in zijn eigen partij. Niemand gaf binnen het VNV in mei 1940 nog een cent voor België. Het was ermee gedaan. Amen en uit. En dan sloeg het VNV in de tweede bezettingshelft plots een „Belgische” marsrichting in! Geef toe dat zulks voor de radicale Vlaamsgezinde, voor de partijmilitant, voor al wie zich paramilitair en aan het Oostfront had geëngageerd, zeer bevreemdend moet zijn geweest. Want wat bleef nu nog over van het vroegere streven en ideaal? Was men niet bedrogen?

Tussen hamer en aambeeld

Militärverwaltungschef Reeder had al bij al een grotere sympathie voor Vlaanderen dan voor Wallonië, maar als chef van het militaire bestuur voerde hij in overleg met von Falkenhausen een bezettingsbeleid dat op het instandhouden van een zo homogeen mogelijk België was gericht. Na de oorlog verklaarde Reeder dat hij de bevolking, én Vlaanderen in het bijzonder, de angels van het nationaal-socialisme had willen besparen. Om daarvoor kans op slagen te hebben, koos hij het VNV tot bondgenoot en steunde hij voluit de drie Vlaamse secretarissen-generaal Leemans, Romsee en De Winter.

Reeders vriend, Franz Thedieck, die tot in april 1943 *Oberregierungsrat* in de *Militärverwaltung* te Brussel was, vertelde mij toen ik hem in 1986 opzocht: „Die drie secretarissen-generaal hebben gestreden als leeuwen om België te redden. Ik voeg daaraan toe dat het VNV voor het voortbestaan van België een gewillige partner is geweest. Ik weet dat het Elias niet in dank is afgenomen: niet door België, niet door VNV-militanten, en niet door persoonlijke vrienden die een hardere flamingantische tot zelfs pro-Duitse koers wilden varen. Uit misnoegdheid veranderden velen van kamp. Zij stapten over naar de radicalere *DeVlag*.”

„Het was in die tijd”, aldus nog Thedieck „niet bepaald gemakkelijk om consequent overeenstemmend te blijven handelen als militair en als bezettende overheid. Vaak dekte dit niet dezelfde lading. Op de pertinente vraag die ons menig keer binnenskamers werd gesteld: *U bent anti-nationaalsocialist en toch blijft u in oorlogsplunje. U haat dat regime en toch blijft u in soldatentenuë en laat u zelfs weerstanders of gijzelaars fusilleren*, konden wij niets anders antwoorden dan dat wij onze soldatenplicht moesten doen om de oorlog... te winnen of de militaire schade te beperken in de hoop [!] daardoor de SS-politieke ideologie te kunnen overovervleugelen. Dit klinkt nu paradoxaal – missschien ook hypocriet – en ongeloofwaardig. Maar complotteren of samenzweren tegen Hitler en het NS-regime was met een waakzame Gestapo in de buurt een bijzonder riskante tot levensgevaarlijke onderneming. Vastberaden listigheid en het interpreteren of uithollen van bevelen leken verstandigere methodes of middelen te zijn om met enige kans op succes Berlijn, het RSHA en de NS-politiek van Himmler op afstand te houden. Maar dit kon niet – althans niet vanuit België – zonder hulp of medewerking van collaborerende organisaties die voor Berlijn ‘nationalistisch’ aanvaardbaar waren. Het VNV beantwoorde aan dat criterium. De vraag is nu: *Mocht Elias zich onttrekken aan de morele regel van ‘het minste kwaad’?* Akkoord, hij had in de meest precaire momenten van de conflicten tussen Reeder-Himmler en tussen VNV-DeVlag uit de collaboratie kunnen treden, maar ware dit voor Vlaanderen, voor België, zelfs voor de *Militärverwaltung* een betere oplossing geweest? Neen. Het ware voor de niet-nationaalsocialisten een catastrofe geworden.”

¹⁶ Himmler die niet het minste vertrouwen in von Falkenhausen had, stelde Hitler reeds einde mei 1940 voor om een „*Reichskommissar für Belgien*” te benoemen. (cfr. De Jonghe, o.c.). PV van verhoor van 12 oktober 1948, werkstuk nr. 110, proces von Falkenhausen: „Himmler wou de zuivere annexatie [...]; ik [von Falkenhausen] heb mij ingespannen mij los te maken van collaborerende organisaties; voor mij telde de gehele Belgische gemeenschap.”

Franz Thedieck sprak in dat interview met de ernst van gewezen Duitse staatsman en met de kennis van de bezettingstijd. Had hij niet van dichtbij meegemaakt hoe achter de coulissen aan „politiek” werd gedaan en hoe de term „collaboratie” naar klank en inhoud kon verschillen naargelang doelstelling, functie en engagement?¹⁷

Intussen was het Elias ook duidelijk geworden dat het NS meer voorstelde dan de planning van een sociaal-economische ordening binnen Europa en een „rechtse vorm” van een „Nieuw Socialisme.”¹⁸ Achter het enigszins verleidelijk NS-uitgangbord stak een wereldbeschouwing waaraan vandaag enkel met afschuw is terug te denken. Het verhulde een regime waarin „bloed en bodem” de heipalen zouden zijn geweest voor de oprichting van een heidense religie en waarbij alle oude beschavingswaarden overboord zouden zijn gegooid.

Vanaf de definitieve breuk in 1943 tussen het VNV en de SS-Führung ging het hard tegen onzacht verder. Het VNV werd geweerd uit Duitsland: het dagblad *Volk en Staat* geraakte niet meer over Duitse grens verspreid; de activiteiten van het VNV onder de Vlaamse arbeiders in Duitsland mochten niet meer worden voortgezet en het VNV moest plaats ruimen voor DeVlag. In België was de situatie omgekeerd: de *Militärverwaltung* weerde zoveel als mogelijk DeVlag- en Vlaamse SS-figuren uit bestuurlijke- en controlefuncties. Reeder gaf voor administratieve ambten de voorkeur aan VNV-ers die het koningschap en de idee van een Belgische staat niet openlijk verwierpen.¹⁹

Het VNV is echter niet de eerste en enige „bondgenoot” van het tweetal von Falkenhausen-Reeder geweest. Ook het „*la Belgique de papa*” of het „*la Belgique de la noblesse*” was er, zelfs zeer vroeg, bij betrokken. Van bij het begin van de bezetting was „*Ruhe und Ordnung*” voor de Duitse militaire overheid het equivalent tot het voeren van een uitgesproken Belgische politiek om, ten eerste, Duitsland economisch sterker te maken want de oorlog moest worden gewonnen, en, ten tweede, om zoals hierboven reeds aangegeven werd, de staat België tot vriend te kunnen maken en te houden, met de „krijgsgevangen” koning als een koninginnekstuk!

Op 1 juni 1940 noteerde Hendrik De Man na een gesprek met Leopold III te Laken dat de koning had vernomen dat de oplossing van de kwestie der administratie van België en van de toekomstige taal- en volksgrenzen in Europa uitgesteld was tot na het einde van de militaire operatie op het vasteland. Dit betekende dat de koning en België voorlopig op rozen zaten en dat zij niet bevreesd hoefden te zijn voor de politiek-staatkundige denkbeelden of plannen van Hitler. Een geruststelling voor het koningshuis. Meende de *Führer* aldus België gemakkelijker in de Duitse appel te doen bijten? Wat wou Hitler na de capitulatie van België bekomen?²⁰ Had „*das Flamentum*” nog echt zin?

Hitler en de Flamenfrage

Het is bekend dat op het einde van de jaren dertig, en alvast in 1940, toen gedacht werd aan een offensief in het Westen, de „*Flamenfrage*” door Hitler uitdrukkelijk werd vernoemd.²¹ Zij stoelde op de etnische dualiteit van België. Bovendien waren ook Hitlers politieke instructies na de capitulatie van Leopold III bijzonder duidelijk: Vlaamse krijgsgevangenen moesten worden begunstigd, tegemoetkoming aan Waalse krijgsgevangenen ontzegd. Bewees dit niet dat er een actieve „*Flamenpolitik*” werd gevoerd? Ging de nieuwe Duitse bezettingsoverheid de aanzet tot Vlaamse ontvoogding die de Duitse overheid op het einde van de Eerste Wereldoorlog had gegeven, in 1940 doortrekken? Vlaams-nationalisten hoopten dit. Zoals zou blijken, was het een ijdele hoop. De nieuwe Duitse bezetter was niet „flamingantisch”-gezind en voedde niet in het minst ontvoogdingsideeën. Zijn politiek was

¹⁷ Franz Thedieck was *persona non grata* bij Heydrich (brieven van 18 maart 1942 en 23 mei 1942) en bij Himmler (brief van 16 februari 1943). Himmler noemde hem een „*unselig Ratgeber auf politischem Gebiet in Belgien*.” Op aandringen van Himmler moest Franz Thedieck in april 1943 België verlaten. Na de oorlog werd hij staatssecretaris in de regering Adenauer. Weinige weken nadat hij 95 was geworden, overleed hij. Op 5 juli 1986 had ik met hem een gesprek in zijn woning in Bonn. Hij zei mij toen: „Jef Van de Wiele wou een ‘*Gau Flandern*,’ al dan niet geannexeerd bij Duitsland; Léon Degrelle wou een ‘*Gau Wallonie*.’ En Elias verleende Reeder de nationalistische steun die nodig was om Berlijn te kunnen paaien en Himmler op afstand te houden.”

De streng praktizerende katholieke Thedieck was een persoonlijke vriend van Eggert Reeder, die uit een evangelisch milieu stamde. Beiden hadden tijdens de bezettingsjaren geen politieke geheimen voor elkaar. Zelfs toen Thedieck Brussel verlaten had, werd hij nog tweemaal door Reeder voor advies ontboden. Thedieck verwees daarnaar in die „*Ansprache anlässlich der Gedenkstunde für Eggert Reeder am 22. November 1960*” in Bonn: „*Zweimal habe ich Reeder in den beiden folgenden Jahren [1943/44] nach auf seinen Wunsch in Brüssel besucht, um ihm in besonders prekären Situationen zu assistieren. Über das, was wir in diesen Jahren gemeinsam erlebten, liessen sich Bücher füllen.*”

¹⁸ Uit een brief van 6 augustus 1986 van Dr. Lutz Pesch, tijdens de bezetting verbonden aan de Duitse propagandadienst in België: „*Nach Hitlers Machtergreifung waren die radikalen und gemässigten Sozialisten verschwunden, sehr viele von ihnen sogar zum NS übergegangen. Die Katholiken des Zentrums arrangierten sich, auch via Konkordat [...]. Die Grundbesitzer wurden saniert, der Adel hatte überall seine Beziehungen und ‘rettete’ sich in die Wehrmacht [...].*”

¹⁹ Uit een in het Frans vertaald rapport van Eggert Reeder aan de substituu van de auditeur-generaal, op datum van 2 mei 1949 (doc. nr. 351, dossier proces von Falkenhausen): „*L’Administration Militaire était toujours d’accord que l’on n’envisage que tels candidats qui étaient fidèles au Roi et ne rejetaient par conséquent pas l’idée de l’Etat Belge.*”

²⁰ PV van ondervraging von Falkenhausen en Reeder op 24 juni 1949 (doc. nr. 661, dossier proces von Falkenhausen). Tijdens dat verhoor werd aan von Falkenhausen de vraag gesteld: „*C’était alors Hitler lui-même qui respectait la souveraineté de la Belgique?*” waarop von Falkenhausen antwoordde: „Dit is een kwestie van persoonlijke appreciatie.”

²¹ Zie: De Jonghe, o.c., pp. 124 e.v., en 186 e.v.

Duits en gericht op België als economische noodzaak voor de oorlogsproductie. In concreto, knevelde de bezettende overheid het Vlaams-nationalisme met zijn Dietse exponent en met zijn droombeelden over zelfbestuur. De Duitse militaire overheid had er eenvoudig geen agenda voor. Achteraf beschouwd was dit een lacune waarin de groei van DeVlag en de Algemene SS leidde tot onderlinge hetzes die Vlaanderen verwondden.

Hadden Alexander von Falkenhausen, de militaire opperbevelhebber in België en Noord-Frankrijk, en Eggert Reeder, de chef van het militaire bestuur, dan een andere mening over Hitlers instructies voor een actievere „*Flamenpolitik*?” Ongetwijfeld. Beiden hadden geen zin om enige oplossing te geven of te zoeken voor het Vlaams-Waalse vraagstuk, wat binnen België toch de diepste wortels van het politiek-staatkundige voortbestaan raakte. De Duitse bezettingsoverheid had haar eigen visie op de Belgische staat, op het taalvraagstuk, op de Vlaams-Waalse tegenstelling. De „*Flamenfrage*” die Hitler in „*germanisch-völkischen Sinne*” had gesteld, bleek voor von Falkenhausen noch voor Reeder een aansporing voor het voeren van een „*Westpolitik*” te zijn.

De generaal-opperbevelhebber koppelde het politieke lot van België²² aan de onafhankelijkheid van het land en aan de aanwezigheid van een „krijgsgevangen” koning. Hij had een afschuw voor „*une politique de nationalités durant la guerre*,” wat volgens hem tot bezettingssteriliteit zou hebben geleid. Kortom, de militaire bevelhebber voor België en Noord-Frankrijk, alsmede *Militärverwaltungschef* Reeder wilden over de „*Flamenfrage*” als zodanig niets horen. Ter verrechtvaardiging voerden zij aan wat Hitler hen met betrekking tot België zou hebben meegegeven: „*Laisser toutes portes ouvertes*,” wat von Falkenhausen interpreteerde als: „*La meilleure façon de réaliser cette directive, c'était à mes yeux de ne rien changer du tout.*”²³

Een rapport van Reeder van 22 augustus 1941 was even duidelijk als de interpretatie van von Falkenhausen. In zijn Franse versie: „*Les notions 'dietsch' et 'deutsch' sont à l'ordre du jour des derniers temps. Si par 'dietsch' on comprend le développement du peuple flamand, de sa culture et de son caractère national, cette institution mérite alors d'être reconnue sans réserve par la Militärverwaltung; si cependant, cela signifie une question politique régionale, la Militärverwaltung ne pourrait tolérer sa discussion vu que cela constituerait une anticipation de la décision finale, qui jusqu'à présent, n'est pas encore tombée.*”²⁴ Hieruit blijkt dat de door Hitler voor België meegegeven „*Flamenfrage*” geen essentiële impact op het militaire beleid heeft gehad. Was zij niet eerder een fopspeen voor goedgelovige Vlaamse nationalisten?

Zo moet Staf De Clercq zich in juni 1941 voorzeker een aap hebben geschrokken toen hij van von Falkenhausen te horen kreeg dat het „Vlaams legioen” voor het Oostfront onder de Belgische driekleur moest vertrekken. Motief: „*l'unité belge.*”²⁵ Het Waals Legioen was vertrokken met de driekleur op kop, het Vlaams Legioen moest hetzelfde doen. Staf De Clercq dreigde hierop alle militaire engagementen te verbreken. Na fel protest werd toestemming verleend voor het gebruik van de leeuwenvlag, maar het militaire bestuur verzette zich tegen een fusie van het Vlaams met het Nederlands Legioen – naar het voorbeeld van de SS-*Standarte Westland* waarin Vlamingen en Nederlanders samen waren. Vanaf dat moment wist Staf De Clercq dat de legioensoldaten onder zuiver Duits commando zouden komen te staan en dat de beloofde aalmoezeniers geen toegang tot het Legioen zouden krijgen. Dit werd bij de werving de christelijke oostfrontvrijwilliger in het moederland verzwegen.

De „*Volkstumpolitik*” van Duitsland was niet deze van en voor Vlaanderen. De *Militärverwaltung* koos voor België want het Duitse leger wilde binnen België geen veranderingen doorvoeren zolang de oorlog duurde, maar er bestaat weinig twijfel over dat als de Nazi's de oorlog gewonnen zouden hebben en het land uiteindelijk onder een *Zivilverwaltung* terecht zou zijn gekomen, het

De Nazi's zijn hier
niet langer dan
zeven weken
baas geweest.

²² Zie: ondervraging von Falkenhausen in Nuremberg op 27 november 1945 door Pierre Mounier, in opdracht van het Franse openbare ministerie, verbonden aan de Internationale Militaire Rechtbank voor oorlogsmisdaden

²³ PV van verhoor 24 juni 1949, Krijgsraad Brussel, doc. nr. 661, Franse vertaling.

²⁴ Rapport Reeder, 22 augustus 1941, doc. nr. 118 uit het dossier proces von Falkenhausen.

²⁵ Rapport Reeder, doc. 118, annexe I.

VNV het pleit verloren zou hebben van DeVlag. Dan had Vlaanderen een „rattachisme” bij Duitsland te wachten gestaan.

Het „*Flamentum*” dat in het begin van de bezetting door het VNV nog als een hefboom werd beschouwd tot om- of vervorming van België, was zelfs de betrekkelijkheid van een „*Ideen-spielerie*” kwijt. Het is opmerkelijk dat de *Führer* nadien zijn vroegere consignes m.b.t. de „*Flamenfrage*” nooit nog ter sprake bracht. Uit getuigenissen voor de krijgsraad te Brussel van Constantin Canaris, chef van de SIPO en SD te Brussel, was te vernemen dat SS-*Obergruppenführer* Reinhard Heydrich op de hoogte was van Hitler's plannen voor het na-oorlogse België. Welke plannen waren dat? Daar mocht nationalistisch Vlaanderen geen exacte kennis van nemen. Op 20 december 1942 had Hendrik Elias te Antwerpen in zijn eerste rede als VNV-leider zijn partijgenoten nog voorgespiegeld dat men kon hopen op een onafhankelijk Vlaanderen, terwijl hij wist dat de Duitsers daar niet van wilden weten. Drie maanden later, op 14 maart 1943, startte de leider nog een wervingscampagne voor het Oostfront. Men kan zich afvragen waarom.



Geen vriend van Vlaanderen.

Indien men niet aanneemt dat Elias zijn lot verbonden had aan Reeders pogingen om het SS-*Führungsregime* van Himmler te weren, is er geen enkele redelijke verklaring te geven voor de voortzetting van de collaboratie door het VNV. Pater Jules Callewaert begreep dan ook niet waarom het VNV naar buiten uit, naar Vlaanderen toe, speculeerde op een Duitse overwinning.²⁶ Maar Elias kon politiek niet anders handelen. In die precaire periode van de collaboratie moest Berlijn ten opzichte van het VNV gunstig gezind worden gehouden. Dit was een *conditio sine qua non*, een noodzakelijke voorwaarde, om België onder het gematigde bestuur van de *Militärverwaltung* te kunnen houden. De „*Flamenfrage*” die met Duitse propaganda het land was binnengewaaid, was in de tweede bezettingshelft in te enten op het voortbestaan van ... België.

Reflexie

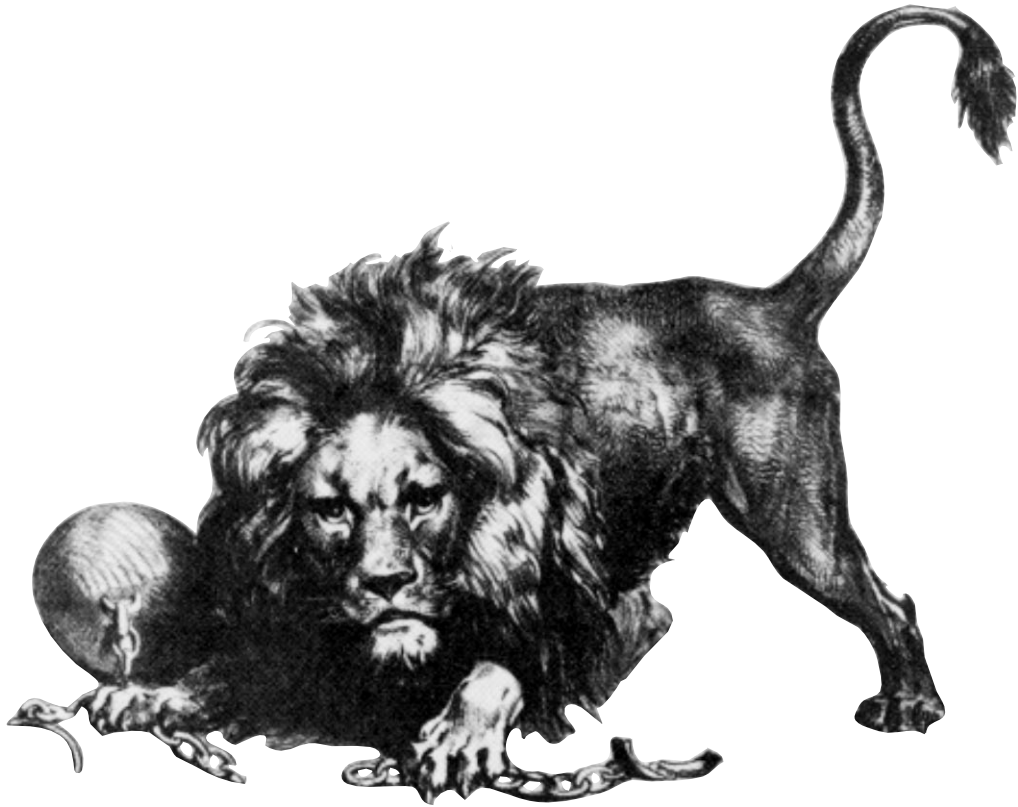
Vandaag wordt beweerd dat België meer dan vier jaar door de Nazi's is bezet geweest. Dit is niet juist. De echte Nazi's zijn hier niet langer dan zeven weken de baas geweest, namelijk toen van half juli 1944 tot begin september 1944 een *Zivilverwaltung* de macht in handen had. Het kalf was toen al verdronken voor Himmler en consorten. Wie de militaire bestuursoverheid, die anti-Nazi was, een „Nazi-bezetting” noemt, doet haar onrecht aan. Zonder dat bestuur had België niet aan Himmler kunnen ontkomen.

Bezetting, collaboratie, „*Flamenfrage*” dienen ook van uit die hoek te worden bekeken. Dan zal blijken hoe dicht het Belgische establishment en het VNV bij elkaar hebben gestaan om het lot van België de laatste twee jaar van de bezetting uit nationaalsocialistisch vaarwater te houden.

De collaboratiepolitiek van Staf De Clercq en die van Hendrik Elias zijn daarom niet met elkaar te vergelijken. In de tweede bezettingshelft was de breuk tussen het VNV en DeVlag en de absolute VNV-afkeer van de politieke SS te sprekend om het geheel van de collaboratie over dezelfde „zwarte” kam te scheren. In bepaalde kringen en media wordt het Vlaams-nationalisme van vóór en tijdens de oorlogsjaren al te gemakkelijk herleid tot „verachtelijk fascisme.” Met betrekking tot de VNV-collaboratie zijn nuances, zelfs grondige, te maken. De doelstellingen van de eerste bezettingsjaren verschilden essentieel van de jaren 1943/44. Idealen en engagement voor Vlaanderen, Dietsland, „*Anschluss*” bij Duitsland verdwenen in ideologische nevels om daarna op te klaren tot een *realpolitik* tegen het NS, met als inzet het voortbestaan van België.

²⁶ Open brief van Callewaert aan Elias, 3 april 1943.

* Louis Van Roy is een voormalige beroepsjournalist. Hij is auteur van ettelijke boeken over de Tweede Wereldoorlog en de repressie, waaronder *Het taboe van de kollaboratie* (Kapellen, Pelckmans, 1987) en *Brieven aan een Kardinaal* (Wielsbeke, Oranje, 1994).



Secessie

Kwartaalblad voor de Studie van Separatisme en Directe Democratie

Een uitgave van het Mia Brans Instituut
Lemméstraat 3
2018 Antwerpen

verantw. uitg.: Dr. Alexandra Colen
hoofdredacteur: Mr. Paul Belien
e-post: paul@secessie.nu

www.secessie.nu

Nr. 11
Driemaandelijks: april – mei – juni 2003

De auteurs zijn alleen verantwoordelijk voor de inhoud van hun eigen tekst. Secessie is een discussieforum waarbinnen uiteenlopende meningen mogelijk zijn.

Ja, ik wil Secessie

Dit blad is gratis.* Als u het wil blijven ontvangen, volstaat het uw naam op te geven bij:

Secessie
Lemméstraat 3
2018 Antwerpen.

Indien u de verspreiding van dit blad wil steunen, kan dit door storting van een vrijwillige bijdrage op rek. 979-9529001-17 van Secessie, Antwerpen.

De uitgave zal gestaakt worden wanneer uw vrijwillige giften ons niet langer in staat stellen de uitgave en verspreiding te financieren.

* Aanbod niet geldig in het buitenland.